

Naas-Maas

Irlanda eta Gales.—Williams Parry, gales-tar olerkaria

Williams Parry, GALES-eko mende huntako olerkaririk aundiena da gales-ez. Bere eriotzaren herri ikasi dugu egun oketan: badu liburu bat idatzirik (Oroitzapenak), eta bertan kondatzen digu nola gazte zelarik, 1910'garren urteko EISTEDDFOD delakoan (Bere Herri oroko olerkarien arteko garaikerra eta norgeiagoka bezala) irabazi ondotik leen saria, bere poema —*Ir Haf*— deritzaion-engatik, sartu zen bere hirira beialako errege bat bezala, jende oste aundi baten erdian, karrosa batean xutik, gazte batzuk karrosa hori eramaten zutela.

Gales-etik (Bretaña Andia) pasatuko gara Irlandara, izkuntza berdintsua (gaelikoa) erabiltzen baita bi eskualde horietan, ala nola Escozia mendikoan eta Bretaña Frantziakoan.

Baiñan Gales-en bizirik eta ein bat sendo dirauen bezala, izkuntza Irlanda-n beherapen negargarrian dago. Eta oart eman dezagun, Gales-eko herrialdea lotu ta dagoela Inghlaterra-ra, eta Irlanda berriz, aizu eta bere gain. Ondikotz alferretan omen dira Irlandako Gobernuaren xautze eta eginaal guztiak irlandia-izkuntza birpizteko.

Euskaltzaleentzat jakingarri ditazken herri eta xehetasun zenbeit eman nai ditugu. Ioanes Mirandek beste agerkari batean mintzatu da, lerdenki, gai okeri buruz.

Leenik esan bear dugu oso zail dela irlandia-izkuntza-ren egoe-ra taxutzeko eta mugarritzeko. Estadistiketan ikusten diran datoak ez dira araberako. Askok, ez mintzatu arren irlandesa baietz erantzuten omen dute.

Irlandesa ezta mintzo Irlandan, mendebal alde edo sartaldeko itsas bazter beartsu eta gabe bakar batzuez landa. *Galway* eskual-

dean bereziki mintzo da *gaelic* izkuntza jatorriz, ametatik semeetara azirik eta erakatsirik; baiñan gaiñerako tokietan eskolategian xoilik irakasten da irlandesa. Beraz, izkuntza erdi illa bezala, ezta mintzatzen karriketean, ezta bizi.

O'Cadhain gaeliko idazlari ospetsu batek dio "*Irish Times*" egunkarian, Galway eskualdean, 1881'garren urtean 155.334 presuna mintzo zirela naturalki (ez liburuetatik) irlandesez; eta 1946 urtean 73.645 bakarrik. Baiño 73 milla oketan ez dira denak naturalki mintzatzen, Eskolategitik baizik.

Goyen goienaz 20 milla mintzatuko dirala, dio *O'Cadhain*-ek amaren altzotik *Galway* guztian irlandesez, 1953 urtean. 153 milla aiek orduan, denak ziren jatorrak, amaren altzoan eta karrikan ikasitakoak. Eta 1946'garren urteko 73 milla horiek eskolategian ikasitako dira geienak; zerbait dakitenak baiñan dudarik gabe arrontean usatzen ez dutenak.

Irlandesa berez mintzo den eskualde hortan (*Gaeltacht* deritzaie gaelikoz eskualde oieri) irlandia-izkuntzak galdu du 1926'garren urtetik 1946'garrenera 100-etik 20.

Ain da gutti usatzen karrikan irlandesa non, *O'Cadhain* horrek dio Irlanda'ko aurririk geienek eta azitako jende askok uste dute irlandia-izkuntza Eskolategi eta liburuetako gauza dela, baiñan ez zera bizi bat. *Galway* ortan, *Kerry* peninsula, *Dunmore*, *Aran* eta *Conemara* ugarteetan, eta beste leku bakar batzuetan mintzo da oraiño antziñako mintzaira. Ogei urteen buruan, dio izkiriatzaille horrek, jakingo da baditakenz irlandesari eutsi bizirik dirauen tokitan. Baiñan, gaur bertan ofizina publikotako morroiek berek ez omen dakite bertako izkuntza. *O'Maolbhride* beste idazlari batek dio, "*revivalist*" zabalkundea egin arren, denbora oketan, diru eta laguntza aundiak xautuz iragan Gobernu guztien aldetik, beeratzapen negargarria ezdela gelditzen, (*the same fatal decay has continued unchecked...*) eta geroago dio; baiki, irauten duten irlandes mintzoko erri ta iriak baldin sunsitzen ba dira, ez ta egiazko itxaropenik izango, geroago mintzaira berriz pizteko eta zabaltzeko:

("Certainly, if the remaining Irish-speaking communities go out of existence no serious hopes can be entertained of further developing and extending the use of the language...")

Irlandesa mintzo den toki horiek beartsuen eta murritzen dira, eta gabezia eta miseria unengatik iges egin bear izaten dute jendeek toki aberats-agoetara, ingleseaz mintzo diren tokietara. Uste

dute hangoek diru laguntzarekin, gabezia eta errumeskeria arinduz, sendotu dezaketela izkuntza gaixoa; baiñan guk ikusten ilugu hemen, euskaldunek aberasten direnean lagatzen dutela bere elea, eta hau baztertzen eta kukutzen dela toki arlote eta urdinetara.

Gales-en, aitzitik, bizirik iardokitzen du mintzaira zarrak eta beren Eskolategietan bi eletan irakasten da.

GOETHE-saria Gabriel MARCEL-endako

Gabriel MARCEL filosofo andi bat da, bere "*Journal de Metaphysique*" delako famatuarekin. Kristau existenzialisten buru ta gidari bezala da eta ildo sakona urratu du gaurko eguneko gogoeta-lari goienekoen artean. Idazlari edatu eta joriak *Nouvelles litteraires* aldizkari frantses ezagunaren kritikoa bezala izkiriartzen du.

Kristautu eta bataiatua izan da 40 urte zituelarik; komedia egille bezala ezagun da "*Rome ne sera pas Rome*". Orai "*Feux Croisés*" idatz saillaren zuzendaria da; bertan argitara ematen dira mundu guztiko novela gallenen itzulpenak.

Goethe-sari hori Hamburgo-ko Unibersidadeak ematen oi du, "*gizatasun osoaren ongille bateri*", urte bakoitx; ez ta txoil izkiriartzaile bateri ematen, eragille bateri baizik.

Joan den aldi batean eman izan zaio *T. S. Elliot* angles filosofo eta idazlariari. Virgil Gheorghiu rumano idazlariaren "*La hora 25*" liburua argitara ematen lagundu zuen eta ondotik jakin Gheorghiu ori nazi-en adiskide eta iuduen etsai bortitza izan zela, eta nola Marcel hau iudu arrazakoa den, autsi zuen harekin, Gheorghiu-ren bikotasuna azaldurik. Rumanoak iges egin bear izan zuen Argentina'ra; eta Peron'en bizitza bat idazten ari zelarik gertatu zen buruzagi horren itzulipurdia eta ererikoa.

Hamburgo-ko epaikari guztien aburuz emana izan zaio sari hori.

Heine-ren eriotz urte muga

Enrik HEINE.—Aurten aipatzen da letradunen agerkarietan eta bilkuretan aleman olerkari ospe andikoaren hiltzearen eun-garren urteurrena. Düsseldorf irian sortua 1797 urtean, Paris-en hila 1856-garrenean. Liriko sailan leeneko lerroetan dago poeta hau eta bi alderditako dira bere obra geienak; alde, ezti, leun.

minbera, nigar eginarazi-raiñokoak; girbiñetik berriz latz, kirats. lotsagabekoak. Iudu arrazakoa zen.

Alemania-tik aspertua bezala Paris-era joan zan handik geiago ez itzultzeko. Bere aur denboran ikusi zuen Napoleon-en tropak bere irian eta Napoleon-en ospe aundiak liluratu zuen gure alemanttoa, beste Goethe bat bezala. Arroa zen ezin geiago, ausarta eta aldakorra; leenik Napoleon-en miresle, ondotik haren etsai.

Amodioan zoritzarrekoa izan zen; bere kutun batengandik, (bere lengusina Amalia) ezespren gordiñenak artu zituen, eta betikotz zauri ori bizirik gelditu zitzaion. Bere emaztea soraioak ere bere bizi guztian paira-arazi zion.

Badugu euskerara itzulikaturik bere olerki batzu, J. Arregi-ekin, edergarridun politekin Iruñe-ko Moreno-ren eskutakoak; baiñan egia esan Arregi-ren euskara latz samarra zaigu.

URKIJO Mintegiko Solasaldiak

Joan den ilbeltzean eman zuen Aldundegiko Liburutegian. illabetearen azken ostegunetako solasaldietarik bat, Lekaroz-ko A. Donostia folklore-lari ezagunak.

Biziki jakingarria itzaldi hori; A. Donostiak bere arraitasun eta gizatasun atsegiñenean kondatu zigun gertakizun bitxi eta otoitz zaar, gure mendi-zokoetan bilduak; erriko otoitz jatorrak: askok jentillaldi denbora aietako kutsu bat nabari dutenak: otoitzak illargiari, iguzkiari, eta abar. Jendea egon zitzaion agoa zabalik; eta irakurleari derrogu argitara eman gogo dela itzaldia osorik.

Otsaillaren solasaldia Alphonso Irigoyen, Bilbao-ko jaun gaztearen gai egon zen: literatur-euskerara tankera berri batez mintzaturik, eta mintzalariak erderatiko euskerean artu oietatik au sarki onartuz. Eta martxoko solas-aldia berriz, azkeneko jaunari erantzuten bezala, Nemesio Etxaniz apez jaunak egin zuen, geiegikeriak ezetsiz bezala eta erdiko bide batez bulkatu nairik idazlariak.

Gai nekagarria auxe, aspergarria ez esateko, euskeraren idazteko tankerari dagokiona: alferreko eztabaia untatik ez da sortzen, ez ta sortuko ere, ixterbegia eta aserrea eta adieziña besterik. Emen aldizkari unetan ez oi dugu onartzen alako aserre bideak, ezta geiegikeriak ere, alde batekoak edo bestekoak direla.

Tetelekero aunitz entzun bear izaten dira alako gaia abiatzen den bezain fite. Askoren iritze sendo bat da, Euskal Literaturak, il edo bizi, goien maillako obra sakonak bear dituela... Nago ni, dugun Literatur eskas, errumes eta beartsu dioten ori ber beara ere, euskaltzale geien-geienendako aundiegia dela.

Ogei euskaltzaleatik, zenbatek ezagun ote dituzte, bada, gure autore zaar baliotsu oriek?... Orduan zertarako ainbeste arrabots? Eta euskara garbi edo kutsatu auzi orretan berriz... ikasi dezagun leenik menditarren artean usatzen diran euskera orren esaerak eta joskerak; euskera garbi dezagun, ez itzetan alafede. esakeretan baizik. Menditarren artera neke baldin ba zaigu jottzea, alferkeria astindu eta lot gaitezen autore zaarren liburu bakan oietara.

Berri jakingarria. Orreagako gataska

Franziako agerkarietan irakurri da Damaso Alonso, espaniar jakintzalari ezagunak kausitu duela paper zaar bat, XI-garren mendekoa, Errolan-en Eresia baiño antziñagokoa, 1030 urtekoa, xeekei; eta Orreagako gataska-ren berri dakarrena.

Eskuzizkiribu orrek dio Errolan etzutela suntsitu sarrazenek, euskaldunek baizik; bertan ez da aipu Ganelon-en faltsukeriaz. Euskaldunendako berri aipagarria deritzagu, egiazkoa baldin bada, eta guk irakurri dugun gisa berean ezartzen dugu emen.

Euskal Literaturaren ikasgaiak

Urkijo Mintegiak eraturik asi dira apirillean Aldundegiko areto batean, Euskal Literaturaren ikastaldi batzu, astean bein. ostegunetako 7 1/2 orduetan.

Euskera zerbait dakitenentzat dira, eta irakurtzen eta bereziki euskaldun idazlari aipatuena irakurtzen ikasi nai dutenendako. Mitxelena gure lankide jaunak emanen du irakaskintza hori.

A. IRIGARAY